

BUKOVENSZKI EMŐKE

József Attila: *Medáliák*

- a tematikus egység: József Attila életműve
- az óra címe: József Attila: *Medáliák*
- osztály: 12.
- az óra feladata: A *Medáliák* első részében szereplő *elefánt* motívum által felhívni a diákok figyelmét a motívumok, szimbólumok, jelképek (képes beszéd) többjelentésű síkjára, a költői nyelv erejére.
- az óra célja: E példán át mintát adni arra, hogyan lehetséges egy-egy motívumot a régi irodalmi leírások alapján kibontani. Céлом megmutatni, hogy miként és mennyiben segíti ez a szöveg értelmezését.
- az óra didaktikai feladata: ismeretbővítés, készségfejlesztés

Az óra menete:

Idő	Tevékenység	Didaktikai feladat, munkaformák, tanítási módszerek, eszközök
1–2.	Szervezési feladatok, az óra célkitűzésének megnevezése	A tanóra céljának, tananyagának ismertetése, frontális munka
2–6.	A vers bemutatása József Attila <i>Medáliák</i> című ciklusának CD-ről való meghallgatása, majd az első ciklus értelmezésének előkészítése. (A tanári bemutató olvasástól 12. osztályban néha már eltekinthetünk.)	Frontális munka, CD-lejátszó, CD. A gyerekek előzetes házi feladata volt elolvasni a ciklus darabjait, az óra ezen részében ismétlés és ráhangolódás folyik.
6–15.	Az óra menete A vers elhelyezése a <i>Medáliák</i> ciklusban: - Mit jelölhet a cím? Ez hogyan kapcsolódik a ciklushoz? (Sűrített emlékképek, versmedáliák; csupán közvetve utal a lélek színpadára: mindig túlmutatnak a lírai én közvetlenül megjelenő közérzet-beszámolóján.) - Tudtok-e motívumokat említeni? (pl. totyogó pióca-halász, „meztéláb” söprő lány)	A vers kapcsolása a tananyaghoz, a házi feladat célja a témára való ráhangolódás. Az elefánt motívum előzetes ismeretek nélküli kibontása: személyes élmény keresése, a kíváncsiság felkeltése.

	<p>[A gyerekek előzetes házi feladata annak átgondolása, találkoztak-e már állatmotívummal tanulmányaik során? Ha igen, hol? Esetleg tudnának építészeti, szobrászati példákat említeni, ahol az állat valaminek a mélyebb tartalmát jelölte? (Remélt válaszok: Odüsszeia, Margit híd pillérei, Balassinál a pelikán vagy a főnix, Lehel kürtje, újudvari timpanon, címerek stb.)]</p> <p>- Vajon a tárgyalt ciklusban lévő elefánt milyen motívum lehet? A vers ismerete nélkül mit tudtok az elefántról? Milyen állat? Húzódik-e mögöttes jelentés a versben való emlegetéskor? Mit gondoltok erről?</p>	<p>Munkaforma: kérdés-feleleten alapuló megbeszélés. Eszközök: füzet, szöveggyűjtemény. Lásd Táblakép 1.</p>
15–30.	<p>Az órai munka menete:</p> <p>Az osztályt 6 csoportra osztja a tanár. Mindegyik csoport kap egy leírást az elefántról. Megkíséreljük a régi irodalom XX. századi recepcióját. A leírásokból csoportonként kigyűjtjük, és a táblára ragasztjuk A/4-es papírokon az elefánt jellemzőit és a motívumhoz kapcsolódó vonásait (Remélt válasz: az elefánt, mint a vallásos hívőnek a képe).</p> <p>- Hogyan segíti ez az értelmezést? Milyen többletjutunk a motívumok ismerete által? (Képileg hasonlóságot fedezünk fel, jelentéstanilag többletet.)</p> <p>- A költőnek vajon voltak régi magyar irodalmi ismeretei vagy áttételesen került kapcsolatba a vers motívumaival? (Valószínűsíthetjük.)</p> <p>- Milyen két létállapotot jelölhet az időszembesítő ellentét? (Elefánt-lét, elefánt-ember-lét egybemosódása.)</p>	<p>Cél: a motívum kibontása Bárczi Il-dikó által összegyűjtött leírásokkal az elefántról. További cél: rávezetni a diákokat, hogy a költő nemcsak áttételesen jutott az elefánt motívumhoz, hanem lehetek régi irodalmi ismeretei és a szimbólumválasztása is tudatos volt.</p> <p>Az órai munka során kb. 6x4-es csoportokban dolgoznak a tanulók. Csoportmunka után tanári irányítással közös versértelmezés.</p> <p>Eszközök: szövegrészletek; minden csoport kap A/4-es papírokat és ragacsokat, hogy csoportonként ragaszthassák fel a jellemzőket és vonásokat. Lásd Táblakép 2.</p>

30–37.	<p>A vers jelentésének megvitatása, a vers szerkezeti, értelmi felosztása:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Az első hat sor a múlt idilljét jeleníti meg, az utolsó kettő pedig a keserves jelent (elefánt, majd elefánt és emberlét egybemosása). - Melyek ezen létállapotok jellemzői az <i>elefánt-motívum</i> alapján? - A lírai én múltját a mitikus, jámbor, bölcs óriásele- fánt jelképezi, aki közvetített ég és föld között – mint- ha a vers második jelentéssíkján a vallásos hívő nyúlna föl a kettős isten felé-, míg rá nem ébred, hogy ember- ként, emberi lélekként parányivá zsugorodik a tér („mennjem odavan”), s régi vágyai, méretei otrombá- nak hatnak ebből a perspektívából. 	<p>A kibontott motí- vum alapján kísérle- tet teszünk a vers értelmezésére. Kér- dés-feleleten alapuló megbeszélés és együtt- gondolkodás. Esz- köz: szöveggyűjte- mény. Lásd Tábla- kép 3.</p>
37–43.	<p>Kreatív írás: a gyerekek <i>elefánt</i> motívumokat tartalmazó képeket kapnak (Lásd Melléklet/2.). Feladat: írjanak kis terjedelmű esszét az órán megszerzett tudásuk alapján a képzőművészetben, történelemben, minden napokban megjelenő elefántokról. Közös kérdés:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mit gondoltok, mit jelképezhetnek az adott képen megjelenő elefántok? 	<p>Egyéni munka fo- klyik, minden diák kap egy-egy fotót. A diák figyelmének kiterjesztése másféle ábrázolások-értelme- zések felé, azért hogy lássa, az embe- rek kultúrájában mi- lyen sok helyen és milyen tudatosan je- lennek meg a külön- féle (jelen esetben elefánt) állatmotí- vumok, és mind- milyen sokféle ér- telmezéssel bír.</p>
43–45.	<p>Házi feladat kijelölése: a diákok gyűjtsenek a ciklus további részeiből példákat az alábbi motívumokra: reménytelenség, az élet törekvénysége, útkeresés, bizakodás, szolidaritás, forradalom, számvetés, halál.</p>	<p>A tananyag kiterjesz- tése, otthoni „motí- vumokban való gon- dolkodás”. Cél, hogy a diákok tovább- gondolják József Attila <i>Medáliák</i> című ciklusát. A követke- ző órán a ciklus további darabjaival foglalkozunk.</p>

Melléklet/ 1.
(szövegrészletek)

Klaudios Ailianos két szöveghelye *Az állatok természetéről* című művében:

1. „Úgy értesültem, hogy az újhold feltűnésekor az elefántok valamiféle természetből való és kimondhatatlan bölcsesség jegyében az erdőből, ahol legelni szoktak, újonnan letört ágakat hoznak ki, s azután az égiek fölé fölnyújtják, és föltekintenek a holdistennőhöz, és szelíden mozgatják az ágakat, mintegy oltalomkérés céljából tartva a magasba az istennő felé, hogy kegyelmes és jóakaró legyen irányukban.” (IV, 10.)
2. „A felkelő napot imádják az elefántok, ormányukat, mint kezet a napsugarak irányában fölemelik. [...] Az elefántok tehát imádják az isteneket, az emberek pedig kételkednek, vajon vannak-e istenek, és ha vannak, vajon törődnek-e az ember dolgaival.” (VII, 44.)

Joachimus Camerarius emblémáskönyve:

3. A vízben álló elefánt tekintetével intenzív kontaktust tart a napot és a holdat egyszerre megjelenítő égitest-istenséggel. Alatta a disztichon: „Az otromba állatoknak ez a törődése eszünkbe juttatja a tompaságunkat, hogy tudniillik lomha értelemmel kezdünk neki Isten keresésének.”

Apácai Csere János: *Magyar encyclopaedia*:

4. „Csudálkoznak az égen, és két világosító állatot ugyan tisztelni láttatnak. Mivel az újhholdkor folyóvízbe szállnak, holott magokat nagy pompáson vízzel meghintik. Ismét amely erdőben legeltetnek, abból ágakat tördelnek, kiket fenn hordoznak, és a holdra nézvén gyengén mozgatdogálják. A feljövő napot tisztelik, betegség mié elfáradván, fűvet hányanak az ég felé, mintha könnyörgéseket bocsátanának oda fel.”

Physiologus:

5. „Az elefántnak természetből fogva kevés ösztöne van az üzekedésre. Ha eljön ennek az ideje, elmegy a nőstényével a Paradicsom közelébe, ahol egy mandragóra nevű fa létezik, itt a nőstény előbb eszik a fa gyümölcséből és a hím is ráveszi; azután egyesülnek és fogan. Ha azután elérkezik az ellés ideje, a nőstény egy tó (mocsár) közelébe megy és ott elli kölykét; a hím gondosan őrködik ezalatt, nehogy az ellenséges sárkány odajöjjön.”

A Nagy Brehm:

6. „Táplálék után nemigen jár, mert hiszen az erdő, a dzsungel azt majdnem mindig bőven nyújtja, hanem nagy kedvelője a nyugalomnak, a csendnek. [...] Tanyázik bárhol, ahol csend van és víz van; a víz az éltető eleme.”

Melléklet/ 2.
(Táblaképek)

Táblakép 1.

- sűrített emlékkép, versmedáliák
- túlmutatnak a lírai én közvetlenül megjelenő közérzet-beszámolóján
- motívumok: pl. totyogó piócahalász
- állatmotívumok: pl. Odüsszeiában

Táblakép 2.

- vallásos hívő
- képileg hasonlóság, jelentéstanilag többlet
- régi irodalmi ismeretek
- két létállapot: elefánt-lét, majd elefánt-ember-lét egybemosása

Táblakép 3.

A vers felosztása:

1–6. sor: hajdan volt idill (mitikus, jámbor, bölcs, kettős istenség: ég és föld)

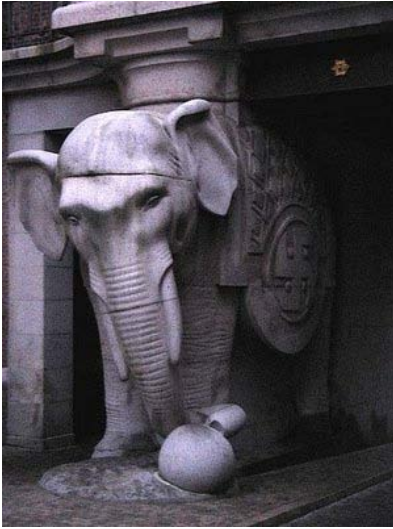
6–8. sor: parányivá zsugorodó tér („mennjem odavan”), régi vágyai, méretei otrombának hatnak ebből a perspektívából

Melléklet/ 3.

(elefántot ábrázoló képek)

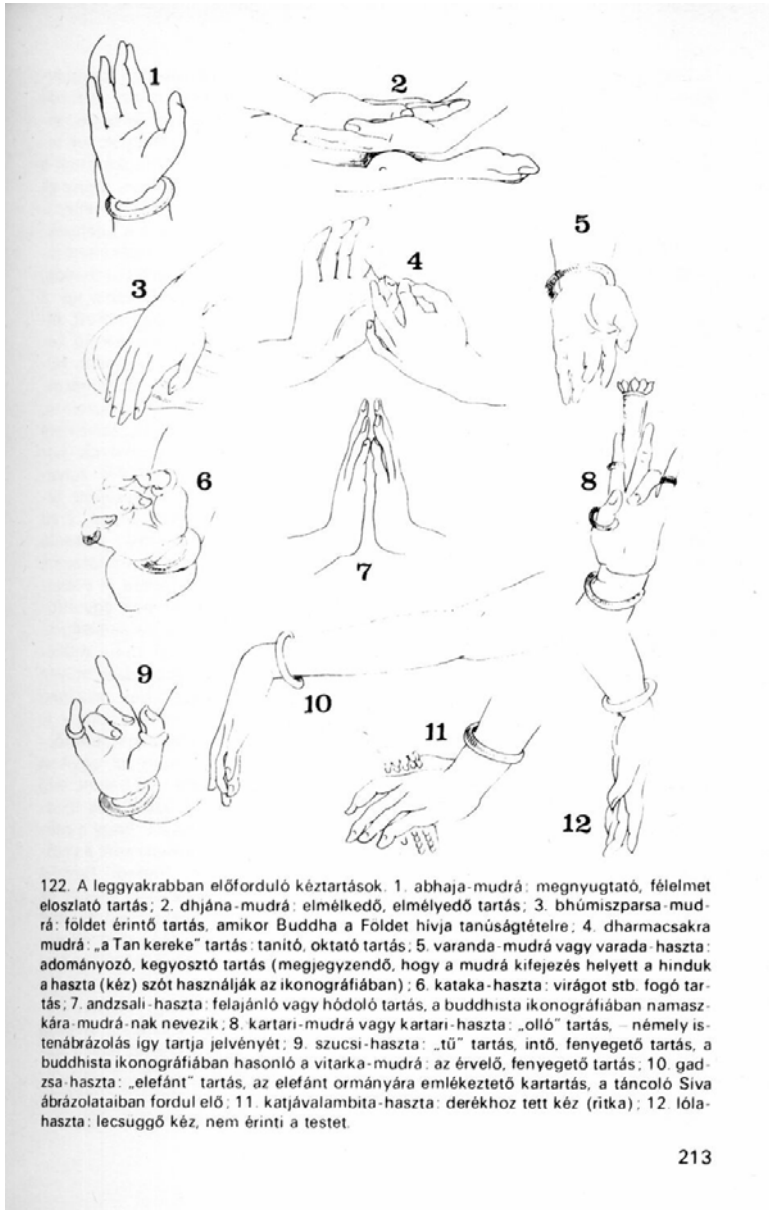
Elefánt, 5000 kwacha, 1 uncia színezüst, Zambia, 2003

Koppenhága – Carlsberg sörgyár bejárata az elefánt oldalán

Az elefánt filmadaptációja: Horton, az elefánt azon fáradzik, hogy megvédje a mikroszkópikus Whoville népét, ám barátai nem hiszik el neki, hogy a Who-k léteznének

213

Buddha 12 kéztartása, 10. „elefánt” tartás

Makedón harci elefánt

Különböző területek elefántjait ábrázoló bélyeggyűjtemény

Elefantsont szfinx